

Автономія національно-територіальна — різновид політ.-тер. організації багатонац. д-ви, який забезпечує здійснення публічної влади в регіоні, що вирізняється специфічно однорідним нац. складом населення. Основ. критерієм при наданні права на владно-адм. повноваження є самоцінність етнонац. групи; суттєве значення має також рівень її самосвідомості та згуртованості, наявність провідної верстви, спроможної забезпечити самоврядування на певній тер. В умовах *демократії* А. н.-т. виступає важливою формою децентралізації *державного управління та гармонізації* сусп. відносин. Політ.-прав. становище А. н.-т. визначається в *конституції* д-ви й уточнюється та розвивається в законодавстві авт. суб'єкта. А. н.-т. реалізується в двох основ. формах: 1) політичній — утворення авт. *республік*; 2) адміністративній — формування авт. областей, нац. округів тощо. А. н.-т. створюються та функціонують як у *федеративних державах*, так і в *унітарних*. Наприклад, РФ має у своєму складі 21 республіку, 1 авт. область і 4 авт. округи. Перші мають статус політ. (держ.) утворень (Чечня, Інгушетія тощо), а *Єврейська автономна область*, Чукотський, Ненецький та ін. авт. округи — статус адм. одиниць. В унітар. Китайській Народній Республіці, де близько 90 % населення країни становлять етнічні китайці (хань), А. н.-т. функціонують в адм. формі. А. н.-т. практикується в унітар. *Іспанії*. Конституція Іспанії гарантує право на *автономію* в регіонах компакт. проживання національностей. Із 17 т. зв. авт. спільнот, три — *Каталонія, Галісія та Країна Басків* — утворені на тер. іст. проживання відповід. народів. Найбільше прагнення до розширення своїх політ. прав проявляє Каталонія. Статут про автономію Каталонії (2006) визначає даний регіон нац. реальністю у складі ісп. д-ви, а каталонців — окремою *нацією*. Статутом встановлено принцип договір. зобов'язань у відносинах між урядами Іспанії та Каталонії. На тер. пострадян. д-в існуючі А. н.-т. також ведуть боротьбу за втілення авт. прав та їх розширення, яка часто має ознаки етнополіт. *сепаратизму*. Так, *осетини та абхази*, що проживали в *Грузії*, оголосили створення суверенних держав: *Абхазії та Південної Осетії*. Після груз.-рос. війни 2008 вони *де-факто* стали незалеж. країнами, які існують завдяки підтримці РФ. Влада Грузії вважає відповідні тер. анек. рос. д-вою. У Молдові на поч. 1990-х *придністровський конфлікт* на етнополіт. основі привів до утворення самопроголош. Придністровської Молдавської Республіки, яка не визнана країнами-членами ООН та згідно з законодавством Молдови має статус авт. тер. утворення з особливим правовим статусом.

Лит.: Вітман К. М. Етнонаціональна політика постсоціалістичних країн: моделі, особливості, проблеми. Київ, 2007; Майборода О. М. Етнічність у міжнародній системі. Київ, 2015.